

DLA doktori értekezés tézisei

Mali Emese

Johann Nepomuk Hummel zongoraszonátái

Témavezető: Péteri Judit

Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem

**28. számú művészet- és művelődés-
történeti tudományok besorolású
doktori iskola**

Budapest

2011

I. A kutatás előzményei

Johann Nepomuk Hummelről már kortársai viszonylag sok említést tesznek, és azóta is, egészen napjainkig foglalkoznak vele különböző tudományos fórumokon. Karl Benyovszky kimerítő tartalmú életrajzi írása¹ 1934-ben jelent meg, Mark Kroll pedig 2007-ben publikálta az első angol nyelvű Hummel-monográfiát.²

Kutatásaim során szembesültem azzal, hogy több régebbi írás azonban mára már nem elérhető – az egyik, a Grove lexikonbeli Hummel-szócikk irodalomjegyzékében említett disszertáció³ például megsemmisült a II. világháborúban, egy francia nyelven, Hummel szonáta-interpretációjáról írott értekezés⁴ pedig nem megtalálható –. A szerző zongoraszonátáiról és zongoraiskolájáról különösen kevés irodalmat találtam. Dolgozatom többek között ezt a hiányosságot kísérli meg pótolni.

II. Források

Hummel zeneműveit két műjegyzék szerint tekinthetjük át. Az első 1971-ben jelent meg, Dr. Dieter Zimmerschied összeállításában.⁵ Ez a katalógus az összes opuszszámmal ellátott művet tartalmazza, a több mint száz, Hummel életében kiadatlan darab közül azonban nem mindet. 1973-74-ben, a Zimmerschied-katalógus bírálata és hiányosságainak kifogásolása mellett jelentette meg Joel Sachs a maga teljesebb katalógusát,⁶ amelyben a Zimmerschiednél nem szereplő műveket S jelzéssel, a keletkezés sorrendjében számozva tünteti fel.

Ugyancsak Sachs nevéhez fűződik a teljes zongora-ouvre-nek, mint az első Hummel-összkiadásnak az 1989-90-es publikálása. Hummel *Anweisung*jának tanulmányozása az előbb említett források mellett szintén nélkülözhetetlen volt a disszertációm elkészítésében. Harold Truscott előszava a szonáták *Musica Rara* kiadásában sok érdekes ötletet vetett fel a művek behatóbb tanulmányozásával

---

¹ Karl Benyovszky: *Johann Nepomuk Hummel: der Mensch und Künstler*. Bratislava: EOS, 1934.

² Mark Kroll: *Johann Nepomuk Hummel – A Musician's Life and World*. Lanham, Maryland; Toronto; Plymouth, UK: The Scarecrow Press, Inc., 2007.

³ W. Meyer: *J. N. Hummel als Klavierkomponist* (diss. of U. Kiel, 1922)

⁴ G. Sporck: *L'Interpretation de sonates de Johann Nepomuk Hummel* (Paris, 1933)

⁵ Dr. Dieter Zimmerschied: *Thematisches Verzeichnis der Werke von Johann Nepomuk Hummel*.

⁶ Joel Sachs: *A Checklist of the Works of Johann Nepomuk Hummel*. In: *Notes*, XXX/1973-74: 732-54.

kapcsolatban.

Christoph Hust, a manzi Johannes Gutenberg Egyetem kutatója több olyan Hummel-levelet bocsájtott a rendelkezésemre, amelyek egyelőre kizárólag kézirat formájában elérhetőek. A közeljövőben várható ezeknek a leveleknek a már megjelentekkel együttes, teljes kiadása, amelyhez Hust írja majd az előszót.

A számos Hummel-korabeli leírást tanulmányozva betekintést nyerhettem az akkori élénk zenei életbe, illetve a kritikák által megelevenedett előttem Johann Nepomuk zongorázása, előadói stílusa.

III. Módszerek

Disszertációm első fejezetében az olvasó elé tárom Hummel életrajzát, előadói és alkotói megvilágításban. Változatos életútja során a zeneszerző éppúgy kiteljesedett a komponálásban és a tanításban, mint ahogyan lehetősége nyílt ünnepeelt zongoravirtuózként bejárni egész Európát.

A második fejezet részletesen elemzi a hat zongoraszonáta – C-dúr Op. 2a No. 3, Esz-dúr Op. 13, f-moll Op. 20, C-dúr Op. 38, fisz-moll Op. 81, D-dúr Op. 106 – szerkezeti felépítését, harmóniai összefüggéseit, a feltételezve, vagy bizonyítottan is rájuk gyakorolt különböző zenei hatásokat.

A harmadik fejezetben Hummel zongoratechnikájára térek ki, amelyet az *Ausführliche theoretisch-praktische Anweisung zum Piano-Forte-Spiel, vom ersten Elementar-Unterricht an, bis zur vollkommensten Ausbildung*⁷ címet viselő nagyszabású metodikai munkáján keresztül a zongoraszonáták összefüggéseiben tárgyalok: egy-egy kiragadott technikai feladat legkézenfekvőbb megoldását keresem a zongoraiskola segítségével.

IV. Eredmények

Johann Nepomuk Hummel nevével már kisgyermekként találkoztam, és zenei tanulmányaim kezdetén foglalkoztam is néhány zongoradarabjával, hiszen sok – magyar – zeneiskolában játsszák előszeretettel egyszerűbb zongoraműveit, például

---

⁷ Wien: Haslinger, 1828.

rondóit és más karakterdarabjait.

Amikor úgy döntöttem, doktori értekezésemet zongorára komponált szonátáiról fogom megírni, elsősorban a kíváncsiság vezérelt: milyen mélységeket rejthetnek a szerző „komolyabb”, összetettebb, nagyobb szabású billentyűs művei, ezeken belül is szonátái? Mivel a szonáta-műfaj Hummel egész életét végigkíséri – pályája csaknem minden korszakában komponált zongoraszonátákat –, a kérdés kézenfekvő: miként változott időközben a stílusa, mennyire ragadta őt magával a „korszellem”, nevezetesen az átmenet a klasszikából a romantikába, illetve mennyire volt inkább maga irányító, kezdeményező ebben az átalakulási folyamatban? Egyáltalán, hova helyezhetjük őt, mint komponistát, kora jelentős zenei egyéniségei között, lévén Mozart-tanítvány, Haydn-utód, Beethoven-kortárs, Chopin-példakép és Liszt-előd? Az is foglalkoztatott, hogyan alakult maga a szonáta-műfaj a stílusváltásnak köszönhetően.

Kiemelkedő zeneszerzői tevékenységén túl Hummel művész-egyénisége is felkeltette érdeklődésemet. Úgy érzékelem, mint előadóról, még annál is kevesebb szó esik róla napjainkban, mint amennyire ritkán hallhatjuk műveit a koncertpódiumokon. Vajon miért merült hamar feledésbe neve, az élete során rá jellemző hihetetlen népszerűség után?

A zongoraszonáták elemzésével megpróbáltam megválaszolni ezeket a kérdéseket, remélve, hogy ezzel én is hozzájárulhatok a Hummel-életmű népszerűsítéséhez. A művek értelmezése segítséget nyújthat és kedvet csinálhat az előadónak egy-egy szonáta vagy akár más Hummel-mű értő tolmácsolásához.

Éppen az előzőekben felsoroltak indokolják, hogy Johann Nepomuk Hummel zongoraműveit koncertprogramjaim megtervezése során ezután magam is előtérbe helyezzem. Úgy gondolom, egy-egy alaposan átgondolt tematikájú hangversenyműsorba illesztve különösen maradandóvá képes válni egy Hummel-szonáta előadása. A disszertáció megírása közben számtalanszor ültem le a zongorához, próbálgatva, kísérletezgetve akár a művekben előforduló technikai feladatokat, akár többször is rácsodálkozva a változatos harmóniai fordulatokra. A hat szonátában való elmélyedés bizonyosan hozzásegít majd az azok minél hitelesebb előadásához.

V. Válogatott bibliográfia

Benyovszky, Karl: *Johann Nepomuk Hummel: der Mensch und Künstler*. Bratislava: EOS, 1934.

Bula, Karol: *Über die Bedeutung Johann Nepomuk Hummels kompositorisch-technischer Errungenschaften für die Gestaltung des Klavierstils von F. Chopin*. In: *Schriftenreihe der Hochschule für Musik 'Franz Liszt Weimar:1'*. Wissenschaftliche Konferenz aus Anlass des 200. Geburtstages Johann Nepomuk Hummels am 18. November 1978 in Weimar. Weimar: Festkomitee zur Ehrung J. N. Hummels, 1978. 39-48.

Hanslick, Eduard: *Geschichte des Concertwesens in Wien*. Wien: Braumüller, 1869.

Hiller, Ferdinand: *Künstlerleben*. Köln: DuMont-Schauberg, 1880.

Jung, Hans Rudolf: *Der Komponist Johann Nepomuk Hummel*. In: *Schriftenreihe der Hochschule für Musik 'Franz Liszt Weimar:1'*. Wissenschaftliche Konferenz aus Anlass des 200. Geburtstages Johann Nepomuk Hummels am 18. November 1978 in Weimar. Weimar: Festkomitee zur Ehrung J. N. Hummels, 1978. 3-21.

Kaiser, Georg (szerk.): *Sämtliche Schriften von Carl Maria von Weber*. Leipzig: Breitkopf und Härtel, 1921.

Kreisig, Martin (szerk.): *Robert Schumann: Gesammelte Schriften über Musik und Musiker*. Leipzig: Breitkopf und Härtel, 1914.

Kroll, Mark: *Johann Nepomuk Hummel – A Musician's Life and World*. Lanham, Maryland; Toronto; Plymouth, UK: The Scarecrow Press, Inc., 2007.

Somfai, László: *Joseph Haydn zongoraszonátái*. Budapest: Zeneműkiadó, 1979.

Weber, Max Maria von: *Carl Maria von Weber. Ein Lebensbild*. Leipzig: Keil, 1864-1866.